12 આપત્તિ અને વ્યવસ્થાપન

અધ્યયન નિષ્પત્તિ : **SS 7.3** ભૂકંપ, પૂર, દુષ્કાળ વગેરે જેવી આપત્તિમાં લેવાનાં સાવચેતીનાં પગલાં સમજાવે છે.

SS 7.9 દુર્ઘટના તેમજ આપત્તિઓ માટેના પરિબળો વિશે પ્રતિભાવ આપે છે.

શૈક્ષણિક મુદ્દા :

- → ભૂકંપ
- → દુષ્કાળ
- → વાવાઝોડું
- → ત્સુનામી
- → પૂર

પ્રશ્ન - 1 નીચે આપેલા દરેક પ્રશ્નના ઉત્તર માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ શોધી ☐ માં લખો.

1. પૃથ્વીનાં કયા ફેરફારને કારણે ભૂકંપ અને ત્સુનામી સર્જાય છે ? ☐

(A) આબોહવા ફેરફાર (B) બાહ્ય ફેરફાર
(C) આંતરિક ફેરફાર (D) આપેલ તમામ

2. નીચેના આકૃતિમાં ભૂકંપનું કેન્દ્રબિંદુ કયું છે ? ☐

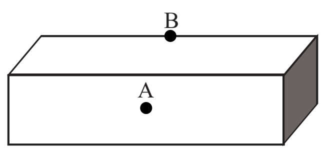

(A) બિંદુ A (B) બિંદુ B
(C) બિંદુ A, B બંને (D) એકપણ નહિ

3. નીચેનામાંથી કઈ આપત્તિ પ્રાકૃતિક આપત્તિ નથી ? ☐

(A) જ્વાળામુખી (B) ભૂકંપ
(C) પૂર (D) હુલ્લડ

4. શિક્ષક કહે છે, ‘‘આવું થાય તો ગભરાવું નહિ, પાટલી નીચે બેસી જવું.’’ આ કઈ આપત્તિની વાત કરતાં હશે ? ☐

(A) ચક્રાવાત (B) ભૂકંપ
(C) પૂર (D) દાવાનળ

5. ‘‘માછીમારો એ દરિયો ખેડવાં જવું નહિ.’’ આ કઈ આપત્તિ સમયની સરકારી સૂચના છે ? ☐

(A) દાવાનળ (B) ભૂકંપ
(C) ત્સુનામી (D) દુષ્કાળ

6. દાવાનળથી કઈ સંપત્તિને પારાવાર નુકસાન થાય છે ?

(A) ખનીજ (B) કૃષિ
(C) વન્ય (D) ઔદ્યોગિક

7. ભૂકંપનું ઉદ્ગમસ્થાન અને વેગ શાના દ્વારા જાણી શકાય છે ?

(A) બેરોમીટર (B) થર્મોમીટર
(C) આલેખયંત્ર (D) કોમ્પ્યૂટર

8. કોઈ ગામ મહીસાગર નદીના કિનારે આવેલું છે તો અહીં કઈ આપત્તિ આવવાની સંભાવના રહેશે ?

(A) દાવાનળ (B) પૂર
(C) ત્સુનામી (D) ત્રણેયમાંથી એક પણ નહીં

પ્રશ્ન - 2 (A) યોગ્ય શબ્દો વડે નીચેનાં વિધાનોની ખાલી જગ્યાઓ પૂરો.

1. વાતાવરણમાં હવાનું દબાણ ઉત્પન્ન થવાથી અત્યંત વેગપૂર્વક પવન ફૂંકાય તેને .... કહે છે.
2. પાણી અને ખોરાકનો અભાવ અને ભૂખમરો એ .... આપત્તિનાં લક્ષણો છે.
3. ગુજરાતમાં થતાં વિનાશક ભૂકંપનું કેન્દ્ર મોટે ભાગે .... જિલ્લામાં હોય છે.
4. નીચે આપેલા ભૂકંપ તરંગો પરથી નક્કી કરો કે ભૂકંપની સૌથી ઓછી અસર .... શહેરમાં થશે.

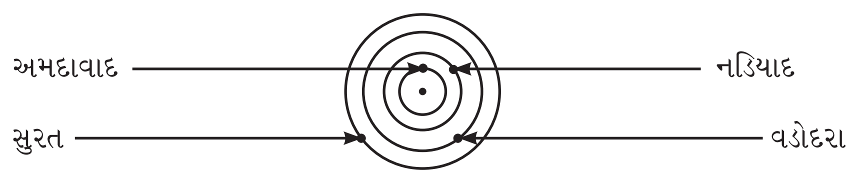

5. ત્સુનામી અને વાવાઝોડું .... સ્થળે ભારે વિનાશ સર્જે છે.

(B) નીચેના વિધાનો સાચાં છે કે ખોટાં તે જણાવો.

1. અકસ્માત સમયે આપણે પહેલાં તેનો મોબાઈલથી વીડિયો બનાવવો જોઈએ.
2. અતિવૃષ્ટિથી બચવા માટે બને એટલાં વધુ વૃક્ષો વાવવાં જોઈએ.
3. સમુદ્રનાં તળિયે જ્વાળામુખી વિસ્ફોટ થતાં ત્સુનામી આવે છે.
4. રાજસ્થાનમાં ખૂબ જ વરસાદ પડે તો અમદાવાદમાં પૂર આવે છે.
5. ગુજરાતનાં કચ્છ અને સૌરાષ્ટ્ર કિનારે વાવાઝોડાની અસર ઓછી અનુભવાય છે.

પ્રશ્ન - 3 (A) બંધ બેસતાં જોડકાં રચો.

વિભાગ - (અ)	ઉત્તર	વિભાગ - (બ)
1. ભૂકંપ	1.	A. પાણી કરકસરથી વાપરો.
2. વાવાઝોડું	2.	B. સમુદ્ર કિનારેથી દૂર સુરક્ષિત સ્થળે જતાં રહેવું.
3. ત્સુનામી	3.	C. પાણી ઉકાળીને પીવું.
4. પૂર	4.	D. મનુભાઈના ઘરના છાપરાં ઉડી ગયા.
5. દુષ્કાળ	5.	E. ખુલ્લાં મેદાનમાં ચાલ્યા જવું.

(B) મને ઓળખો.

1. હું નદીમાં એકાએક આવતો ધસમસતાં પાણીનો પ્રવાહ છું. ....
2. મારા લીધે જંગલનાં પ્રાણીઓ, પક્ષીઓ અને વૃક્ષોને પારાવાર નુકસાન થાય છે. ....
3. હું સમુદ્ર કિનારે પ્રલયકારી મોજાં બનીને આવું છું. ....
4. ઘરની બહાર ખુલ્લા મેદાનમાં તમે મારી અસર સામે સુરક્ષિત છો. ....
5. ભારતનાં પૂર્વતટ અને મલબાર કિનારે હું ખુબ જ નુકસાન કરું છું. ....

પ્રશ્ન - 4 (A) નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-બે વાક્યોમાં લખો.

1. ફ્લેટમાં તમે પાંચમા માળે રહો છો અને એકાએક ભૂકંપ આવે તો તમે કઈ રીતે નીચે ઉતરશો ?

....

....

....

....

2. તમારો મિત્ર આયુષ માછીમાર છે, તો એ વાવાઝોડાનાં સમાચાર સાંભળવા શું કરશે ?

....

....

....

....

3. તમારા મામાનું ગામ પૂર પ્રભાવિત છે, તો તમે તેમને કઈ રીતે મદદ કરશો ?

....

....

....

....

4. નદી પરનો બંધ તૂટી જાય તો કેવી અસર થાય ?

....

....

....

....

....

(B) નીચે આપેલ પારિભાષિક શબ્દોની સમજૂતી આપો.

1. ભૂકંપ. ....

....

....

....

....

2. વાવાઝોડું. ....

....

....

....

....

3. ત્સુનામી. ....

....

....

....

....

4. પૂર. ....

....

....

....

....

5. દુષ્કાળ. ....

....

....

....

....

પ્રશ્ન - 5 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર બે-ત્રણ વાક્યોમાં લખો.

1. આપત્તિઓની અસરો જણાવો.

....

....

....

....

....

2. તમારું ઘર દરિયાકિનારે હોય અને સરકાર દ્વારા તમને ત્સુનામીની સૂચના આપવામાં આવે તો સ્વબચાવ માટે તમે શું કરશો ?

....

....

....

....

....

3. ભૂકંપ સમયે કઈ કઈ સાવચેતી રાખવી જોઈએ ?

....

....

....

....

....

4. દુષ્કાળથી બચવા માટે કેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ ?

....

....

....

....

....

5. તમારા ગામમાં પૂરના પાણી ભરાયાં છે, આ સમસ્યા હલ કરવા તમે કયાં કયાં પગલાં ભરશો ?

....

....

....

....

....

....

6. તમારી શાળામાં આપત્તિ વ્યવસ્થાપન પ્લાન અંતર્ગત તૈયાર કરેલ ટુકડીઓ તથા કરેલ મોકડીલ વિશે ટૂંકમાં માહિતી લખો?

....

....

....

....

....

પ્રશ્ન - 6 નીચે આપેલી વિગતોનું કુદરતી આપત્તિ અને માનવસર્જિત આપત્તિમાં વર્ગીકરણ કરો.

(પૂર, ત્સુનામી, વાવાઝોડું, આગ, ઔદ્યોગિક અકસ્માત, જ્વાળામુખી, હુલ્લડ, દાવાનળ, બોમ્બ વિસ્ફોટ)

કુદરતી આપત્તી	માનવસર્જિત આપત્તિ

પ્રશ્ન - 7 માગ્યા મુજબ પ્રવૃત્તિ કરો.

1. શાળામાં ''કુદરતી આફતોથી બચવાના ઉપાયો'' વિષય પર જૂથ ચર્ચા કે વક્તૃત્વ સ્પર્ધાનું આયોજન કરો.

2. નીચેનાં શબ્દ ચોરસમાં ગુજરાતની નદીઓનાં નામ છૂપાયેલાં છે તે શોધીને લખો.

સા	ભા	દ	ર	ગા	ખા	રી
ઝ	બ	ના	સ	ર	સ્વ	તી
તા	પી	ર	કી	તી	પા	વિ
વા	ઢા	ક્ષ	મ	ચ્છું	ન	સ્વા
ત્ર	ઢ	ન	હી	તી	મ	મિ
ક	ર	ર્મ	રૂ	પે	ણ	ત્રી
શે	ઢી	દા	ટ	ભો	જે	મે
ગિ	ત્રુ	ક	ઔ	રં	ગા	શ્વો
રા	આ	જી	મ	છું	ન્દ્રી	વો

....

....

....

....

SCE મૂલ્યાંકન

ક્રમ	અધ્યયન નિષ્પત્તિ	SCE મૂલ્યાંકન			ગુણ
		×	?	✓	
SS 7.3	ભૂકંપ, પૂર, દુષ્કાળ વગેરે જેવી આપત્તિમાં લેવાનાં સાવચેતીનાં પગલાં સમજાવે છે.				
SS 7.9	દુર્ઘટના તેમજ આપત્તિઓ માટેના પરિબળો વિશે પ્રતિભાવ આપે છે.				

વાલીની સહી : .... શિક્ષકની સહી : ....

તારીખ : ....